

32 TIDSKRIFTEN FREY OCH LITTERÄRA TIDSKRIFTER I SVERIGE.

Freja n:o 3 och 4 11. och 14. I 1842

10 Ett nytt häfte (det 3:dje) af tidskriften *Frey* har lemnats i allmänhetens händer. Det är glädjande att höra, att denna tidskrift skall hafva begynt sin bana under bättre auspicer, i afseende å antalet af prenumeranter, än flera dess föregångare. Man vill väl veta, att detta till någon del skulle hafva sin grund i de många unga medarbetarnes omtanka för spridandet af prenumerationsblad; men om äfven så vore, så tveka vi likväl ej att anse det allmänt kända behovet af en litterär tidning hafva varit lika gynnande för företagets framgång. Ut
15 tresjerdedels års tid, från *Eos* upphörande tills de Lundska »Studier Kritiker och Notiser» började utgifvas, saknades en sådan helt och hållet i Sverige. Genom sin plan och kanske genom trakasserier vid utdelningen, har den sednare ej hunnit till den större allmänheten. Planen synes nemligen ej vara beräknad för de litterärt bildade i allmänhet, emedan tidningen uti långa recensioner bedömmar skrifter, matematiska o. s. v., hvilka endast för strödda vettenskapsidkare äga
20 intresse.

Uppenbarligen är Sverige alltför fattigt på egentliga vettenskapsmän, för att en litterär tidskrift eller tidning skulle kunna utgifvas endast uppå deras prenumerationsbidrag. Men bland dess till större delen litterärt bildade embetsmän och bland den vettgiriga, framåtsträfvande ungdomen, gifves ett stort antal personer, som ingenting hellre önska, än att sättas i kunskap om det viktigaste för dagen både af den utländska och inhemska litteraturen. För dessa bör således här en litterär periodisk skrift i första rummet vara beräknad, om den vill
30 göra sig hopp om prenumeranter. En exposé af de stridsfrågor, som för stunden sätta den vettenskapliga världen i rörelse, notiser om hvarje ny upptäckt inom vettenskapens område, om hvarje af densamma beroende uppfinning, om hvarje utmärktare ny talang i skön konst o. s. v., allt sådant har intresse för de litterärt bildade i allmänhet. Endast de skrifter, som med något af dessa föremål stå i närmaste gemenskap, kunna påräkna ett större antal läsare, och endast öfver de förnämsta bland dem kunna derföre längre och grundligare recensioner skrivas, utan fruktan att uttrötta läsaren. Det är klart, att i ett konstitutionellt land isynnerhet det, som angår statsrätten och dagens politiska frågor, skall äga ett allmännare intresse, och vi kunna derföre ej gilla deras
40 tanka, som förmena, att en litterär tidskrift helt och hållet bör förvisa politiken från sina spalter. Tvertom finnes intet verksammare sätt att väcka aktning och deltagande för vettenskapliga sträfvanden, än det att tillämpa dennas undersökningar till dagens frågor. Man ser derföre också, isynnerhet i England och Frankrike, de mest aktade litterära kritiska instituter tillika vara politiska dagblad och till och med tidskrifter icke försumma, att lemna bedömande resuméer af dagens politiska tilldragelser.

Det vore särdeles roande att en gång få höra de skäl, hvarföre vettenskapsmannen borde draga sig ifrån allt, som närmast rörer
50 honom, ifrån sitt fäderneslands angelägenheter, eller, om honom tillåtes ett ord i dessa, hvarföre han borde behandla dem uti akademiska afhandlingar eller uti endast för andra vettenskapsmän egnade uppsatser. Ingen nekar väl, att man af honom bör vänta en grundligare undersökning, än den som vanligen består i tidningsartiklar. Men frågan är den, huru han kan leda den läsande allmänheten in uppå en

sådan undersökning. De läsare äro få, som finna intresse i en afhandling t. ex. »om det representativa statsskicket», »om folkskolor», »om sockerfabrikationen», o. s. v. Men tillämpas en sådan allmän undersökning till en fråga för dagen, och lyder titeln t. ex. »den nuvarande ministerens ställning», »Rikens Ständers beslut om folkskolorna», »orättvisan (eller nödvändigheten – lika godt!) af den nya tulltaxans förbud för socker-importen» o. s. v., då förefinner författaren redan begärliga läsare, som äro intresserade för den ena eller andra åsigten af det ifrågasvarande ämnet. All klagan öfver allmänhetens öfvervägande intresse för politiska frågor, öfver dess ringa deltagande för rent vettenskapliga ämnen m. m., tjenar till intet. Ingen vettenskapsman är i stånd att omskapa denna smak genom vettenskapliga afhandlingar utom politikens område. Endast om han sjelf går in uppå, hvad som intresserar allmänheten, kan han leda denna från den ytlighet, dagbladslitteraturen föder, och ingifva håg för allvarigare undersökningar. Allmänheten lefver icke för studier, utan i tvånget af dagens mångfaldiga slitningar. Visar sig vettenskapen icke mäktig att ingå i det enskilda och gifva den allmänna öfvertygelsen en fast hållpunkt i hvarje omständighet, som för ögonblicket är af vigt för det allmänna, så kan hon från allmänhetens sida icke påräkna något deltagande. Den vulgära åsigten, att vettenskapens tomma abstraktioner äro gagnlösa för det praktiska lifvet, kan då anses för berättigad.

Kanske säger man, att vettenskapsmannen, genom att inlåta sig på små frågor för dagen, drages ifrån den egentliga kretsen för sin verksamhet? Ett sådant prat är – bara prat af dem, som icke veta, hvad vettenskaplig forskning är. Genom den vettenskapliga behandlingen af en detaljfråga pröfvas icke blott, såsom man stundom plägar förkunna, den vettenskapliga teorien, utan denna uppstår först ur detalj-undersökningar. Har den ett annat upphof, så är den en lexa eller ett resonnemang på måfå. Vill någon på vettenskapliga grunder stöda sin åsigt för ett enskilt fall, så drifves han att betrakta dettas förhållande till andra likartade, och hans teori uppstår genom sjelfva denna jemförelse. Denna behöfver icke derföre vara en godtycklig sammansättning af fakta. Ty hvarje sak innebär i sig de relationer, som bestämma dess betydelse, och utforskandet af sakens eget väsende ger dessa relationer vid handen.

ni:o 4)

Icke få tecken visa för det närvarande, att vettenskapen skall utträda ur sitt i flera afseenden isolerade förhållande till staten och det allmänna. Sedan boktryckarekonstens uppfinning och reformationen, som lärde vettenskapsmannen skriva sitt modersmål, har intet mera inverkat på dennes ställning till det allmänna, än den politiska frihetens inflyttning till Europas kontinent. Med den hafva tryckfriheten och en allmännare spridd bildning gifvit vettenskapsmannen ett auditorium, som, utan att bestå af doktorer i vettenskapen, omedelbart pröfvar lärans sanning. Tiden har numera ondt om tid. Han väntar ej i sekler, för att realisera en teori, utan allt, som ej passar för tiden, har med erkännandet häraf afsagt sin dom – den att förkastas för all tid. Det är derföre man kallat tidens riktning praktisk och materialistisk, ehuru i sjelfva verket ingen tid varit mera mån om att bygga allt på rationella grunder, på teorier. En sådan tid kan icke vara afvotg sinnad mot vettenskapen. Är vettenskapsmannen å sin sida afvig mot tiden, så är det ej svårt att afgöra, hvem af de båda, som skall förfela sitt mål.

Hvad Sverige särskilt angår, så må herrar vettenskapsmän besinna, huruvida det icke faller dem till last att hafva lemnat all talan uti

politiska ämnen åt dagbladsskrifvarens pennor. Den, som fördoms-
 fritt älskar det i hvarje sak sanna och rätta, kan ej neka, att dagblads-
 litteraturen befinner sig icke i det bästa skick. Vi tillstå vår öfvertygelse
 vara, att detta har sin grund uti de egentliga vettenskapsmännens
 underlåtenhet att söka leda den allmänna opinionen öfver dagens
 frågor. Om äfven i nödens stund några brochyren krupit fram, som
 vittna om håg att uttränga dagbladens envælde, så hafva dessa genom
 partisjuka, hätskhet, vanställda uppgifter o. s. v. afsagt sig alla anspråk
 att gälla för en lugn, endast för sanningen ifrande undersökning.
 10 Dessutom har stundom *anonymiteten* redan på förhand gjort deras
 afsigter misstänkta. Den, som strider för en god sak, fruktar ej att föra
 en öppen sköld. Man förebär faran att, som det heter, »nedsmutas» af
 tidningspressen. Sådant är blott en tom ursäkt; ty ännu har ingen man
 i Sverige, som ägt duglighet i sitt kall och i sina handlingar varit
 oförvitlig, blifvit hvarken nedsatt i aktning hos allmänheten eller störd
 i sina personliga förhållanden, äfven om försök dertill skulle från
 pressens sida blifvit gjorda. Den åter som icke förmår sätta sig öfver
 några okynnets utfall eller tomma skällsord, han har ingen kärlek för
 den sak, han förfäktar. Dessutom är det icke sagdt, att ett bedömmande,
 20 äfven af dagens händelser, skall vara en blott polemik, för att nedslå
 den ena eller andra motståndaren eller en hel fraktion. Sanningen gör
 sig alltid hörd, desto mera, ju mera upphöjd öfver parti-intressen
 hennes tolk är. Det är onödigt att på förhand bekänna sig till den ena
 eller andra politiska färgen, att försäkra allmänheten om sina liberala
 åsigter, regeringen om sin kärlek för det bestående o. s. v. Må sjelfva de
 yttrade åsigtarna tala, och låt partierna tvista om, hvilket leder den
 tillhör, som bekänner dem. För honom kan detta vara likgilltigt, så
 länge striden föres med pennan, ej med svärdet.

Tidskriften *Frey* har visserligen genom en mängd af recensioner och
 30 anmälanden, uti första och tredje häftet, sökt tillfredsställa skilda
 vettenskapsidkares behof. Också kan ej nekas att dessa recensioner
 öfverhufvud både vittna om sakkänedom och äro raskt hållna, på
 saken och utan svall af ord. Men något urval i afseende å ämnet, sådant
 vi ofvan antydt det, hvarigenom tidskriften skulle kunna vinna och
 bibehålla en större publik, finna vi hvarken i recensioner eller afhand-
 lingar. Inhemska författare i alla vettenskapsgrenar hafva väl anspråk
 på att se sina skrifter anmälda i landets enda allmänt vettenskapliga
 tidskrift, men flera vettenskaper, t. ex. den rena matematiken, filolo-
 gien, speciella delar af naturalhistorie m. fl., kunna endast äga få idkare
 40 inom landet, och hithörande skrifter äga aldrig det allmänna intresse,
 som t. ex. skrifter af dogmatiskt, ethiskt, politiskt, juridiskt, historiskt
 innehåll. Det synes derföre, som borde någon skillnad mellan dessa
 olika slag af vettenskap göras, och, äfven med bemödande att någor-
 lunda fullständigt *anmäla*, hvad som utkommer, tillfället af recensioner
 i sistnämnda vettenskapsgrenar begagnas för en närmare exposition af
 det ifrågavarande ämnet. Redaktionen har lofvat utförligare recensera
 »genom någon omständighet viktigare skrifter.» Hvilka »omständighe-
 ter» här menas, nämnes icke, och kan ej heller ur de redan införda
 recensioner utletas. Ännu mindre äro tidskriftens originaluppsatser
 50 beräknade för en större publik. Afhandlingarna om »Bildande konst»,
 öfver »Fornverldens Flora», »Om lagförbättring under 17. århundra-
 det», kunna väl vara »tillgängliga» för hvarje bildad läsare, men vi
 tvifla dock, att ens större delen af prenumeranter på *Frey* genomläst
 dem, isynnerhet de båda förstnämnda. Ty det är skillnad på, hvad som
 låter läsa sig, och hvad som ovillkorligen påkallar uppmärksamhet.

Verlden är nu så full af lektyr, »egnad» för bildade läsare, och det göres så mycket, äfven för att ge det erkänt dugliga en retande och behaglig form, så att hvar och en kan förefinna det »lärorika» på hvarje väg, dit hans håg leder honom. Konsten ligger således deri att känna de flestas gemensamma intresse för hvarje tidpunkt, uppfatta tidsriktningen, och bemäktiga sig allmänhetens sinnen, genom att i denna riktning uttala något lärorikt. Uppsatserna om »Wesleyanska Methodismen» och den om »Adelskapets upphäfvande i Norge» anse vi väl valda. Utländska litteraturen har nästan helt och hållet blifvit utesluten ur dessa första häften – vi tro: utan afsaknad, om under denna titel, såsom de få profven utvisa, upptagas endast enstaka för den större bildade allmänheten jemförelsevis likgiltiga förteelser.

Vi hoppas Redaktionen af Frey i ofvanstående anmärkningar, äfven om de ej vinna dess bifall, skall se ett bevis på vårt deltagande för företagets framgång, desto mera önskansvärd, ju mera lofvande de unga, friska krafter äro, som förenat sig för detsamma. Vi skola, så snart tillfälle medger, särskilt yttra några ord om artiklarna: »Strausslitteratur inom Sverige» och »Stockholm – Kongl. Teatern.» Anmärkningsvärdt, ehuru visst icke förringande för Redaktionen, måste man finna det, att professor Bergfalk är den enda af Universitetets professorer, hvars namn läses bland tidskriftens utgifvares.

33 LITET SALT I SURT ÖGA.

Freja n:o 8 och 9 28.I och 1.II 1842

I.

Ehuru man ej kan vänta, att sinnena ännu skulle vara fullkomligt lugnade efter den oförmodade påstötning, det Straussiska målet och den Straussiska boken föranledde, bör man dock kunna hoppas, att numera ett förnuftigt ord i ämnet här och der skall finna en sansad och förnuftig läsare.

Betraktar man den lilla litteratur, som med anledning af frågan uppstått, så kan man just icke förvånas, men likväl blifva smått flat öfver vederbörande skribenters fruktan att gå in uppå saken. Desto mera finner man af mycket fanatiskt skrik och något af förnäma näsupphöjningar, som ungefär skola betyda: »hvad vi veta är icke litet, men vi anse det ej mödan värdt att låta vårt ljus lysa.»

Utrymmet förbjuder oss att här granska de flera snillefoster, som i bokhandeln presenterat sig för allmänheten, och hvilka med några få sidor kraftigt nedslå lika många volymer af den stackaren *Strauss*. Endast det, som i periodiska skrifter framträdtt och på förhand kan vara förvissadt om flera läsare, vilja vi litet nagelfara för att i korthet visa, huru knappt tillskuret dess mått af vetande är, och lemna vederbörande författare en uppmuntran till fortsättning. Vi göre det, öfvertygade om frågans stora vikt och beredde att höra den okunniga och råa fanatismens usla rop om gudlöshet, kristendomsförnekelse m. m. ännu dagligen upprepas.

För att ära den, som äras bör, vilja vi göra början med Upsala Universitets utlåtande i ämnet, med uppsatsen: »Strausslitteratur» i tidskriften *Frey*. Man måste medge, att frågan i denna uppsats betraktas från en upphöjd ståndpunkt, sådan den lärde män *ex professo* tillkommer. Den förklarar nemligen Strauss' uppträdande och hela den med anledning deraf i Tyskland väckta rörelse, ja allt, hvad